

Collectieplan gemeentelijke kunstcollectie

De kunst van het bewaren

Datum	Oktober 2022
Titel	De kunst van het bewaren

Inhoudsopgave

	Inleiding	3
1	De collectie	4
1.1	Het collectieprofiel	5
2	Collectiewaardering	6
3	Ontzamelen	7
4	Gebruik, beheer en toegankelijkheid	8
4.1	Gebruik	8
4.2	Beheer	8
4.3	Toegankelijkheid	9

Inleiding

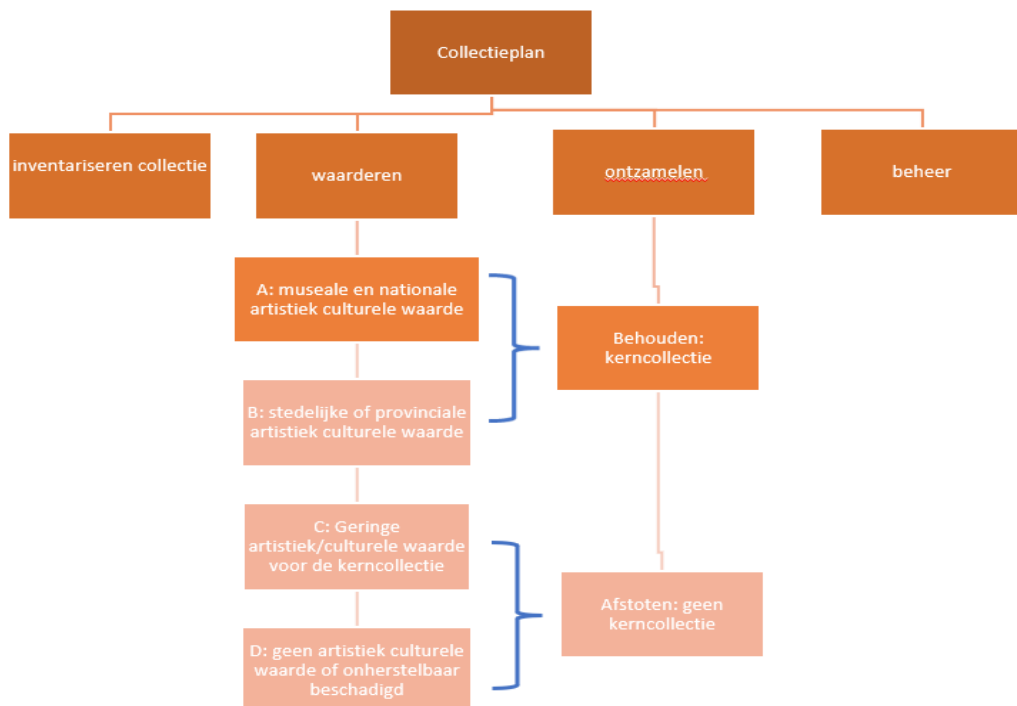
De gemeente Zwolle heeft een collectie hedendaagse kunst, bestaande uit ruim 3.000 kunstwerken. Het grootste deel van de collectie wordt bewaard in depot en wordt niet getoond. Het depot is niet openbaar toegankelijk. Wij bezitten een kunstschat die onze inwoners en toeristen niet kunnen zien.

Met dit collectieplan willen wij onze ambitie realiseren om de collectie op orde te brengen en te tonen aan de stad. Een goede ordening en beschrijving van de collectie stelt ons in staat om haar toegankelijk en zichtbaar te maken voor een breed publiek. Ons eerste doel is om op basis van hierna te noemen criteria een verdeling aan te brengen in kunstwerken die van artistieke of historische waarde zijn voor Zwolle, én in kunstwerken die deze waarde niet bezitten.

Door de collectie te waarderen en te ontzamen willen wij de collectie kwalitatief verbeteren. Het is onze ambitie een Zwolse collectie te vormen die de (tijdgeest van) stad representeert uit de periode 1950-2000.

In een latere fase beogen wij een verbetering van het beheer en de ontsluiting van de collectie. Wij willen met dit collectieplan aansluiten op het museale collectieplan van Collectie Overijssel, ten behoeve van de museale collectie van gemeente Zwolle. Zo wordt onderzocht of het registratiesysteem van Collectie Overijssel ook bruikbaar is voor de kunstcollectie. Wij streven op termijn naar een beheersmatige eenheid van beide collecties. De haalbaarheid hiervan wordt onderzocht.

In dit plan wordt een beschrijving gegeven hoe de collectie tot stand is gekomen. Daarnaast wordt de werkwijze om te komen tot een kerncollectie beschrijven. Deze werkwijze is in onderstaand schema samengevat:

1 De collectie

De beeldende kunst collectie van de gemeente is tot stand gekomen met kunstwerken uit de Contraprestatieregeling, de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR), gemeentelijke kunstaankopen, ruiling en schenking. Hieronder volgt in het kort een toelichting op deze vormen van verwerving:

1. *De Contraprestatieregeling (1946-1956) en de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR: 1956-1987).*

Deze rijksregeling hield in dat beeldende kunstenaars die niet (geheel) in hun eigen levensonderhoud konden voorzien door het inleveren of verkopen van kunst (de zogeheten contraprestatie) een leefbedrag ontvingen. In Overijssel heeft de gemeente Hengelo lange tijd de BKR uitgevoerd voor de deelnemende gemeenten. De kunstwerken werden verdeeld tussen de gemeenten waar de kunstenaars waren gevestigd en het Rijk.

2. *Gemeentelijke kunstaankopen.*

Tot het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw voerde de gemeente Zwolle een actief aankoopbeleid van beeldende kunst. Het doel was het stimuleren van een artistiek klimaat in Zwolle, én het verkrijgen van een representatief overzicht van de kunstproductie in Zwolle. De gemeente werd geadviseerd door de Adviescommissie Beeldende Kunst. Daarnaast kon Librije Hedendaagse Kunst Zwolle kunst verwerven.¹

3. *Ruiling en schenking.*

In de collectie is een aanzienlijk deel verkregen door ruiling binnen de BKR. De Overijsselse gemeenten konden onderling werken ruilen. Het resultaat is een zeer divers BKR-component in de collectie, waaronder ook van kunstenaars van buiten Zwolle. Het Rijk heeft ook werken uit de BKR aan de Zwolle geschonken. De gemeente Zwolle verkreeg bovendien regelmatig werken door schenking van particulieren en kunstenaars.

In 1996 fuseerde De Librije met het Provinciaal Overijssels Museum in het Stedelijk Museum Zwolle (SMZ). De gemeentelijke kunstcollectie werd toen in twee segmenten verdeeld: een deel kwam in bruikleen bij het SMZ en maakte onderdeel uit van de museale collectie; een deel kwam in bruikleen bij de Kunstuitleen (SBK regio Zwolle), bedoeld voor het gebruik in de gemeentepanden.

Na de verhuizing van de Kunstuitleen in 2006 en nadat het SMZ rond 2010 had besloten zich niet meer te richten op hedendaagse beeldende kunst, kwam de collectie weer in beheer van gemeente Zwolle. De werken worden bewaard bij Tiem.

¹ De Librije (1974-1996) was een gemeentelijke instelling, met onder meer een toonstellingsruimte, een documentatiecentrum beeldende kunst, het beheer van de kunstcollectie en een adviesfunctie voor beeldende kunstenaars. De Librije gaf uitvoering aan het gemeentelijk kunstbeleid in de openbare ruimte.

Datum	Oktober 2022
Titel	De kunst van het bewaren

1.1.1 **Omvang collectie**

De gemeentelijke kunstcollectie bestaat in 2022 uit ongeveer 3.000 kunstwerken.² De kunstcollectie is tot stand gekomen in de tweede helft van de 20^e eeuw. Behalve voor kunst in de openbare ruimte kent de gemeente geen actief aankoopbeleid voor beeldende kunst. Daarmee is de kunstcollectie statisch geworden en heeft het een afgerond karakter.³ De werken worden voor het overgrote deel bewaard in het depot.⁴ Een klein deel is in wisselende samenstelling zichtbaar in het Stadhuis en Stads kantoor, deels in de publieke ruimten, deels in de werkkamers en vergaderruimten. De collectie bestaat uit de volgende onderdelen:

- schilderijen
- tekeningen
- grafiek
- fotografie
- keramiek
- plastic

1.2 **Het collectieprofiel**

De kunstcollectie heeft geen eenduidig profiel, mede als gevolg van de verschillende wijze waarop de kunstwerken zijn verworven. Met het collectieplan willen wij het profiel aanscherpen door de focus te richten op de kunstwerken die (tijdgeest van) de stad uit de periode 1950-2000 illustreren en representeren.

Er zijn in de kwalitatieve weging van de kunstcollectie vier deelcategorieën te onderscheiden:

- a) werk van museaal/nationaal/artistiek/culturele waarde;
- b) werk van stedelijk en/of provinciaal artistiek/culturele waarde;
- c) werk van geringe artistiek/culturele waarde voor kerncollectie;
- d) werk van geen artistiek/culturele waarde, of onherstelbaar beschadigd.

De eerste twee categorieën vormen samen de kerncollectie, verder aangeduid als kunstcollectie. De kunstwerken uit deze categorieën blijven in eigendom van de gemeente. De categorie met museale waarde kan mogelijk in (langdurige) bruikleen aan de (Zwolse) musea worden gegeven.

Voor de derde en vierde categorie wordt op basis van landelijke richtlijnen toegewerkt naar ontzamen. Dit kan door teruggave aan de kunstenaars of bijvoorbeeld door schenking aan een non-profit doelbestemming (zie ook hoofdstuk 3).

² Zie bijlage 1: de inventarislijst van de werken opgeslagen in het depot. De verwachting is dat deze lijst niet helemaal compleet is.

³ Voor de museale collectie wordt in overleg met Collectie Overijssel een dynamisch collectiebeleid gevoerd.

⁴ De gemeente huurt voor deze collectie depotruimte in het Tiem-complex aan de Lingenstraat.

Datum
Titel

Oktober 2022
De kunst van het bewaren

Categorie A: nationaal/ museale culturele waarde	• Behoort tot de kerncollectie ☐ Langdurige bruikleen aan (Zwolse) musea
Categorie B: stedelijk en/of provinciaal artistiek/culturele waarde	• Behoort tot de kerncollectie ☐ Bruikleen voor tentoonstellingen exposities ☐ Gebruik in gemeentelijke panden
Categorie C: geringe artistiek/culturele waarde voor de kerncollectie	• Geen kerncollectie → afstoten ☐ Stap 1: kunstenaar kan werk terugkrijgen ☐ Stap 2: als kunstenaar werk niet terug wil, komt het ten goede aan de stad
Categorie D: Geen artistiek/culturele waarde en/of onherstelbaar beschadigd	• Geen kerncollectie → afstoten ☐ Stap 1: als werk nog enigszins toonbaar is dan eerste recht aan kunstenaar ☐ Stap 2: kunstenaar geen belang of dusdanig beschadigd dan vernietigen.

2 Collectiewaardering

2.1 Wat hoort er wel en niet bij de kunstcollectie?

Kern van onze kunstcollectie zijn de kunstwerken die artistiek en museaal van betekenis zijn, of van (inter-) nationaal, provinciaal of Zwols belang. Kunstwerken die niet tot onze kerncollectie worden gerekend, kunnen elders wel van betekenis zijn. Deze kunstwerken worden door ons in bruikleen aangeboden aan derden-instanties. Wij hanteren daarbij de LAMO-regel dat het kunstwerk eerst aan de kunstenaar of diens erfgenamen wordt aangeboden. Bij weigering van terugname door de kunstenaar mag zijn/haar kunstwerk worden aangeboden aan derden.⁵

Een klein aantal kunstwerken heeft onherstelbare schade. Restauratie is duurder dan de waarde van het kunstwerk. Voor deze onherstelbaar beschadigde kunstwerken kan het college van B en W besluiten om het kunstwerk te laten vernietigen, zonder toestemming van de kunstenaar. Als het kunstwerk ooit in de openbaarheid is geëxposeerd, dan wordt wel eerst om toestemming van de kunstenaar gevraagd.

Bij de waardering van de kunstwerken wordt vooral de artistieke en kunsthistorische betekenis getoetst; de financiële waarde is voor ons daaraan ondergeschikt.

⁵ Volgens de VNG-richtlijn is een primair aanbod aan de kunstenaar niet nodig. Wij willen echter zorgvuldigheid betrachten en zo mogelijk de kunstenaar of diens erfgenamen (mits traceerbaar) consulteren.

Datum	Oktober 2022
Titel	De kunst van het bewaren

3 Ontzamelen

3.1 Waarom ontzamelen?

De waardering van de kunstcollectie volgens de criteria van het collectieprofiel brengt het deel van de collectie in beeld dat zal worden ontzameld. De ontzaming draagt bij aan het versterken van het collectieprofiel van kunstwerken die de (tijdgeest van) de stad uit de periode 1950-2000 representeren. De collectie wordt daarmee handzamer, beter gedocumenteerd dan nu het geval is en daardoor wordt het eenvoudiger om de collectie te ontsluiten, te exposeren en/of in bruikleen uit te geven.

3.2 Wetten en richtlijnen

In de Erfgoedwet zijn bepalingen opgenomen over de vervreemding van cultuurgoederen. Deze wet geldt voor Nederlands cultuurbezit in publiek bezit, zoals de collecties en cultuurgoederen van overheden.. Wij volgen het van de wet afgeleide landelijk beleid van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, de Leidraad Afstoten Museale Objecten (LAMO), richtlijnen van de VNG en de voorwaarden van afstoting in de afstotingsdatabase van de Museumvereniging (www.afstotingsdatabase.nl).

In de richtlijnen staat omschreven dat bij een kunstwerk dat wordt afgestoten, de kunstenaar (of diens erfgenamen) als eerste de mogelijkheid om het kunstwerk te verwerven. Als van deze optie geen gebruik wordt gemaakt, kan het werk aan derden aangeboden worden.

3.3 Werkwijze van waarden en selecteren

Nadat de inventarisatie van de kunstcollectie is afgerond, en het college van B en W dit voorliggend collectieplan heeft vastgesteld, kan de waardering van de kunstwerken worden uitgevoerd. Op voorhand is de inschatting op basis van ervaringen bij gemeenten elders dat een deel van de collectie:

- in eigendom en bezit blijft van de gemeente Zwolle. Dit deel kan voor een deel worden getoond in de werkkamers en vergaderruimten e.d. van de gemeente, of in bruikleen worden uitgeleend aan musea. Bij uitzondering, en na besluit door het college van B en W, kan een kunstwerk worden uitgeleend aan een particulier. Bruikleen vindt plaats op basis registratie en voorwaarden die zijn vastgelegd in een bruikleenovereenkomst.
- aan de kunstenaar of diens erfgenamen wordt teruggegeven in eigendom.
- op een passende wijze aan inwoners en andere belangstellenden wordt verkocht, waarbij de opbrengst ten goede komt aan een non-profit instelling.
- onherstelbaar beschadigd wordt verklaard en vervolgens vernietigd. Bij herstelbare schade mag de noodzakelijke restauratie niet meer kosten, dan de waarde van het kunstwerk in gerestaureerde staat.

Voor het waarden en categoriseren van de kunstwerken stellen wij een waarderingscommissie in. Deze commissie heeft tevens als werkveld de advisering van de gemeentelijke museale collectie, zoals beheerd door Collectie Overijssel. De commissie bestaat uit een aantal externe deskundigen, waarbij rekening wordt

Datum	Oktober 2022
Titel	De kunst van het bewaren

gehouden met de inclusie van vertegenwoordigers van relatief nieuwe groepen in onze stad. De waarderingscommissie selecteert op basis van het voorliggend collectieplan voor de kunstcollectie.

4 Gebruik, beheer en toegankelijkheid

4.1 Gebruik

Het artistiek/cultureel waardevolle deel van de collectie wordt indien mogelijk in bruikleen ondergebracht bij (Zwolse) musea. In beginsel kunnen alle kunstwerken worden uitgeleend. De kunstwerken worden in bruikleen gegeven op basis van een schriftelijke bruikleenovereenkomst, naar landelijk voorbeeldmodel. De bruikleennemer is verantwoordelijk voor transport, verzekering, beveiliging, museale condities, e.d.. De bruikleenperiode is altijd voor een bepaalde tijd.

Het deel dat in depot blijft, is beschikbaar voor interne uitleen binnen de gemeentelijke organisatie. In afstemming met de afdeling Services wordt de organisatie en registratie van de interne uitleen ingericht.

4.2 Beheer

Het huidige depot, dat is ondergebracht bij Tiem, kent geen museale condities. Deze situatie is onwenselijk. Een mogelijke oplossing voor verbetering is het samenvoegen van de kunstcollectie met de museale collectie in één depot. Het depot voor de museale collectie biedt weliswaar betere museale condities, maar voldoet niet aan de norm voor de bewerking en beschrijving van de museale objecten. Bovendien heeft dit depot geen ruimte meer voor de opname van de kunstcollectie. De verkenning van de mogelijkheid van een geheel nieuw depot ligt voor de hand. Daarin wordt meegenomen of deze collectie hedendaagse kunst hier ondergebracht kan worden.

4.2.1 Verzekeringen

Nadat de kunstcollectie op orde is gebracht, kan de verzekering van de kunstwerken worden aangepast. De kunstwerken zijn ondergebracht in de brandpolis van de gemeente. Landelijke beleidslijn is dat de waarde van de kunstwerken een eventuele bruikleen niet in de weg mag staan. Wij volgen deze landelijke lijn. Dit kan in voorkomende gevallen betekenen dat het kunstwerk onder de waarde wordt verzekerd. Bij bruikleen is de bruikleennemer verantwoordelijk voor de verzekering.

4.2.2 Restauratie

De inventarisatie en waardering resulteert tot een overzicht van kunstwerken die beschadigd zijn, maar voor acceptabele kosten kunnen worden gerestaureerd (NB: de restauratiekosten zijn niet hoger, dan de waarde van het kunstwerk). Onder de te restaureren kunstwerken wordt een prioritering en ranking gemaakt, op basis van de staat waarin het kunstwerk verkeert. Kunstwerken die in bruikleen worden uitgeleend, worden eerst schoongemaakt en gerestaureerd.

Datum
Titel

Oktober 2022
De kunst van het bewaren

Er wordt een bestemmingsreserve ingericht voor restauratie, waarin jaarlijks €10.000,= uit de algemene middelen wordt gestort. In voorkomende gevallen kan aan het college van B en W om een extra bijdrage voor restauratie worden gevraagd.

4.3 Toegankelijkheid

De kunstcollectie is primair aangelegd voor de inwoners en de bezoekers van onze stad. Een belangrijke methode om de kunst zichtbaar te maken is door middel van expositie, bij voorkeur onder museale omstandigheden. Op bescheiden wijze worden tegenwoordig enkele kunstwerken tentoongesteld in de hal van het stadhuis. Samen met De Fundatie en ANNO wordt onderzocht of en hoe de kunstwerken frequenter en in wisselende samenstelling kunnen worden getoond.

Een andere wijze van zichtbaar maken is door middel van een digitale ontsluiting op de website van gemeente Zwolle. Hiervoor is het van belang dat de registratie en de beschrijving van de kunstwerken op orde is en aansluit op de digitale mogelijkheden. Wij verkennen de mogelijkheid om het registratiesysteem Axiell toe te passen, de database die door Collectie Overijssel voor onze museale collectie wordt gebruikt. In de beschrijving van de kunstwerken wordt de methode van het Kunsthistorisch Documentatiecentrum gevolgd waarbij per kunstwerk een aantal kenmerken worden beschreven, met ruimte om zonodig aanvullende informatie toe te voegen. Wij laten het aan de markt over om er intermediairs als apps e.d. aan te verbinden.

De mogelijkheid van interne uitleen blijft vooralsnog beperkt, voornamelijk als gevolg van het opheffen van de afzonderlijke werkkamers op het Stadskantoor.

De wereld van de collectievorming staat niet stil. Dit collectieplan wordt in de coalitieperiode 2026-2031 herzien en geactualiseerd.